ספירה בימא היא: וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר: מנהני מילי אמר רבא דאמר קרא [א] ויקרא אלהים לאור יום [א] למאיר ובא קראו יום אלא מעתה [א] ולחשך קרא לילה [למחשיך ובא קרא לילה] הא קיי"ל דעד צאת הכוכבים לאו לילה[א] הוא אלא אמר רבי זירא מהכא [ב] [ב] ואנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים ואומר [ג] (והיה[ב]) לנו הלילה (למשמר[ג]) מאי ואומר וכ"ת משעלה עמוד השחר לאו יממא ומכי ערבא שמשא ליליא ואינהו מקדמי ומחשכי ת"ש (והיה[ב]) לנו הלילה משמר והיום מלאכה: **מתני'** [א] כל היום כשר לקריאת המגילה [ב] ולקריאת ההלל [ג] ולתקיעת שופר [ג] [ד] ולנטילת לולב [ה] ולתפלת המוספין [ו] ולמוספין [ז] ולוידוי הפרים [ח] ולוידוי מעשר [ט] ולוידוי יוהכ"פ [י] לסמיכה לשחיטה לתנופה להגשה לקמיצה ולהקטרה למליקה ולקבלה ולהזיה [כ] ולהשקיית סוטה [ל] ולעריפת העגלה [מ] ולטהרת המצורע [ד] כל הלילה כשר [נ] לקצירת העומר[ד] [ס] ולהקטר חלבים ואברים[ה] [ע] זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה: **גמ'** מנלן דאמר קרא [ד] והימים האלה נזכרים ונעשים לקריאת ההלל דכתיב [ה] ממזרח שמש עד מבואו (רבי יוסי[ו]) אומר [ו] זה היום עשה ה' ולנטילת לולב דכתיב [ז] ולקחתם לכם ביום הראשון ולתקיעת שופר דכתיב [ח] יום תרועה יהיה לכם ולמוספין דכתיב [ט] דבר יום ביומו ולתפלת המוספין כמוספין שויוה רבנן ולוידוי פרים דיליף כפרה כפרה מיום הכפורים דתניא [ה] גבי יוה"כ [י] וכפר בעדו ובעד ביתו [פ] בכפרת דברים הכתוב מדבר וכפרה בימא הוא דכתיב [כ] ביום הזה יכפר עליכם: ולוידוי מעשר וכו': דכתיב [ל] ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן הבית וסמיך ליה [מ] היום הזה ה' אלהיך מצוך: לסמיכה ולשחיטה: [ו] דכתיב [נ] וסמך ושחט[ז] וכתיב בה בשחיטה [ס] ביום זבחכם ולתנופה דכתיב [ע] ביום הניפכם את העומר ולהגשה דאיתקש לתנופה דכתיב [פ] ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות והניף והקריב ולמליקה ולקמיצה ולהקטרה[ק] ולהזיה דכתיב [צ] ביום צוותו את בני ישראל ולהשקיית סוטה [י] אתיא תורה תורה כתיב הכא [ק] ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת וכתיב התם [ר] על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט מה

רש"י

קמ"ל. כיון דהאי אחד לאחד משום ספירה היא מדוגמת[ט] ספירת ז' כל ספירה דיממא היא דכתיב וספרה לה שבעת ימים (ויקרא טו): מקדמי. מקדימין: מחשכי. מעריבין: ת"ש (והיה[י]) לנו הלילה למשמר והיום למלאכה. ש"מ כל זמן שעסוקים במלאכה קרי יום ולא קדמותא וחשכותא: **מתני'** כל היום כשר. ואע"ג דקיימא לן[י] זריזין מקדימין למצות דכתיב וישכם אברהם בבקר (בראשית כב) אפילו הכי כשר כל היום: לוידוי פרים. פר העלם דבר של צבור ופר כהן משיח שמתודין עליו חטא שהביאוהו עליו כדאמרינן במסכת יומא (דף לו:) והתודה[כ] על חטאת עון חטאת כתיב הכא וכפר עליו[ל] הכהן (ויקרא ד) וכתיב התם ביום הכפורים יעמד חי לפני ה' לכפר עליו וגו'[מ] (ויקרא טז) מה להלן כפרת דברים וביום כדיליף לקמן אף כאן כפרת דברים וביום: למליקה. של עוף: לקבלה. לקבלת הדם: להזיה. לזריקת הדם והזיית פרים הנשרפין וחטאות הפנימיות שהיא זריקה שלהן: **גמ'** בכפרת דברים. וידוי במס' יומא (דף לו:) מסיים לה אתה אומר בכפרת דברים או אינו אלא בכפרת דמים הרי הוא אומר[נ] ושחט את פר החטאת אשר לו למדנו שעדיין לא נשחט הפר: (ג) כי ביום הזה יכפר עליכם. אלמא כפרתו[ס] ביום: (ד) והניף והקריב. והקרבה היא הגשה דאי אפשר לומר הך הקרבה היא הקטרת הקומץ דהא כתיב בתריה וקמץ והקטיר ומה היא הגשה מגיש את המנחה ומגיעה בקרן מערבית דרומית של מזבח כנגד חודה של קרן ואח"כ קומץ ומקראי יליף לה במסכת סוטה (דף יד:) ובמנחות (דף יט:): לקמיצה ולהקטרה. בהקטרת קומץ קאמר שהיא במנחה כנגד זריקת דם בזבחים ואינה כשרה אלא ביום אבל הקטר חלבים ואברים תנן במתני' דכשרים כל הלילה: ביום צוותו. להקריב את קרבניהם וכל הני[ע] הקרבת הקרבן נינהו דאילו הקטרת קומץ הקרבה היא וקמילה איתקש להקטרה דכתיב[פ] וקמץ והקטיר מליקת עוף מליקתו והזייתו כאחת והזייתו היא הקרבתו קבלת דם הקרבה קרי לה דאמר מר (חגיגה דף יא.) והקריבו[צ] זו קבלת הדם א"נ להקריב כל צורכי הקרבה (א) קמילה ומליקה וקבלה כולן צרכי הקרבה הן ואי אפשר בלא הן אבל הגשה ותנופה אין מעכבין[ק]: משפט

ולהקטר

תוספות

ספירה בימנא היא. מכאן קשיא לפירוש רש"י דכילד צולין (פסחים דף פא. ושם) דפריך ולר' יוסי דאמר מקצת היום ככולו וזבה שראתה בשבעה לספירתה אינה סותרת אם כן זבה גדולה לדידיה היכי משכחת לה ומשני [בראתה כל שני] בין השמשות דאז הוי סוף היום ותחלת האחר בטומאה וקשיא אמאי לא אמר ברואה בלילות דהא ספירת לילה לאו ספירה היא ונמצא שכל היום טמא כיון שתחילתו הוי טמא וי"ל דסבר ר' יוסי דסוף היום מהני לשמור כמו תחלת היום וה"נ משמע פרק שני דנזיר (דף טז.) בסופו דקאמר [לר"י זבה גמורה] היכי משכחת לה אי דחזי בפלגא דיומא אידך פלגא ליהוי לה שימור ואם תאמר אם כן רבי יוסי דסבר מקצת היום ככולו א"כ היה לו להקשות ר' יוסי ככותאי אמרה לשמעתיה כדקפריך לרב בנדה (דף סט.) וי"ל דכותאי אמרי אפי' מיום ראשון שפסקה בו דסופרתו ליום ראשון ור' יוסי לא אמר אלא מיום שבעה[פ] ר): והא קי"ל דעם צאת הכוכבים ליליא הוא. ואם תאמר כיון דקיי"ל דבצאת הכוכבים הוי לילה א"כ אמאי פליגי ר' יוסי ור' יהודה בבין השמשות[ל] לימרו בצאת הכוכבים וי"ל דאף בשיעור צאת הכוכבים יש חילוק שיש כוכבים נראין ביום[מ]: והיה לנו הלילה למשמר. קשיא דהא אמרינן בברכות (דף ב: ושם) גבי צאת הכוכבים לילה הוא ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר דכתיב והיה לנו הלילה למשמר ואמאי לא הוי ראייה גמורה כדמפקינן הכא מקרא ויש לומר דהתם בעי לאסוקי דזמן שכיבה דגבי ק"ש הוי צאת הכוכבים ומש"ה קאמרינן התם דאין זו ראייה גמורה דנהי דהוי לילה באותה שעה מ"מ לא הוי זמן שכיבה לכל אדם: ולוידוי יוה"כ דתניא[ו]. קשיא אמאי איצטריך למימר האי כיון דתנא כל היום כשר לסמיכה והלא הוידוי אינו אלא בשעת סמיכה[י] וי"ל דאי לאו האי הוה אמינא דוידוי זה (כוידוי[ק]) דשאר סמיכות דאינו כשר כל היום ויגרוס נמי לסמיכה שלא תהא כשרה כל היום כשאר סמיכות משו"ה איצטריך למתני הוידוי: לקמיצה ולהקטרה דכתיב ביום צוותו. אבל שחיטה לא מפקינן מהאי קרא דלאו עבודה היא שהרי כשרה בזר[ס] וקרא משתעי בעבודה דכתיב להקריב את קרבניהם [ט] וכן תנופה והגשה [ע] אין צריך בהו כהן במנחה לפני הקמילה: [י] כל הלילה כשר לקצירת העומר. אומר ר"ת שאם שכח לברך בלילה לא יברך ביום כדמשמע בהאי סתמא דמתני' דנהי דאיכא סתמא במנחות (דף עא.) דתני נקצר ביום כשר בדיעבד מ"מ סתמא דהכא עדיפא דהא קתני לה גבי הלכתא פסיקתא דדינא ועוד נראה דלפי' למאן דמכשר קצירת העומר ביום דיעבד מודה הוא גבי ספירה דאין לברך ביום משום דשנה עליה הכתוב לעכב דכתיב (ויקרא כג) תמימות ואי אתה מוצא תמימות אלא כשאתה מונה בלילה וכן כתוב בהלכות עצרת ובה"ג כתב דהיכא דאינשי לברך בלילה ימנה למחר בלא ברכה[פ] וכן הלכה אבל אם שכח לילה ויום לא ימנה עוד בברכה דבעינן תמימות וליכא[ל] ואחר שבירך על הספירה אומר י"ר שיבנה וכו' מה שאין כן בתקיעת שופר ולולב[ק] והיינו טעמא לפי שאין (ב) אלא הזכרה עתה לבנין ביהמ"ק אבל לשופר ולולב יש עשיה:

עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פ"א מהל' מגלה הל' ג סמג עשין מד"ס ד טוש"ע א"ח סימן תרפז סעיף א:
מב ב מיי' פ"ג מהל' חנוכה הלכה ט:
מג ג טוש"ע א"ח סימן תקפח סעיף א:
מד ד מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה י סמג עשין מד טוש"ע א"ח סימן תרנב סעיף א:
מה ה מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן רפו סעיף א:
מו ו מיי' פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הל' ו סמג עשין קפא:
מז ז מיי' פ"ב מהלכות עבודת יוה"כ הל' ז:
מח ח מיי' ח מהל' מעשר שני הל' ד:
מט ט מיי' פ"ב מהל' עבודת יוה"כ הלכה ז:
נ י מיי' פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו סמג עשין קפג:
נא כ מיי' פ"ג מהל' סוטה הלכה ב סמג עשין עו:
נב ל מיי' פ"ט מהלכות רוצח הלכה ה סמג עשין עח:
נג מ מיי' פי"א מהל' טומאת צרעת הלכה ג סמג עשין רלו ורלז:
נד נ מיי' פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הל' ו סמג עשין קמג:
נה ס ע מיי' פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הל' ו סמג עשין קפג:
נו פ מיי' פ"ב מהלכות עבודת יוה"כ הל' ו:

רבינו חננאל

שנאנסה וטבלה ד' שמי בשם רב טהורה לביתה וטמאה לטהרות רבי אלעזר משום ר' חנינא טמאה בין לביתה בין לטהרות שנאמר וכובס שנית וטהר מה הראשונה לדעת שנאמר וצוה הכהן וכבסו אף שניה לדעת: וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר שנאמר ואנחנו עושים במלאכה חצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הככבים ש"מ מעלות השחר ועד צאת הככבים יום הוא שנאמר והיום למלאכה כלומר לא היו עושים מלאכה אלא ביום: [מתני'] כל היום כשר לקריאת המגילה כו' ירושלמי לקריאת המגילה [שנאמר] ביום

הגהות וציונים

א] בכתי"י דעד צה"כ יממא הוא. וכ"ה בפסחים וע"ש תוד"ה והא: ב] [צ"ל והיו]: ג] [צ"ל משמר והיום מלאכה] (גליון): ד] בר"ף וברא"ש נוסף ולספירת העומר. ועי' תוס' ור"ן: ה] [הא דלא תנא נמי להדמה עי' תוס' יומא כ ע"ב ד"ה אלא ותוספות זבחים פו ע"ב ד"ה אלא] (גליון): ו] [צ"ל רב יוסף] (גליון): ז] בכת"י נוסף איתקש סמיכה לשחיטה:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) פסחים ב., ב) [ברכות ג:], ג) [סוכה לח.], ד) מנחות עב., ה) יומא לו., ו) [סוטה יז: ע"ש בתוספות ד"ה מה משפט וכו' שדחו פרש"י ומפרשים באופן אחר], ז) [פסחים דף ד.], ח) ויקרא ב ב, ט) ויקרא א ה, י) מנחות יח., כ) [וע"ע תוספות פסחים פא. ד"ה אי נמי וכו'], ל) [שבת לד:], מ) [וע"ע תוספות פסחים ב. ד"ה והא], נ) יומא דף לה:, ס) זבחים יד:, ע) [עיין תוספות מנחות ט. ד"ה מקמילה], פ) עי' רש"ש ובהג"ה לפנינו בהל' עצרת ובטור סי' תפט ס"ז ובב"ח שם, צ) [עי' תוספות מנחות סו. ד"ה זכר למקדש], ק) עיין רש"ש, ועי' שעה"צ סי' תפט סקט"ו.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ביום לותו וכו' הקרבה משמע וקמיצה: (ב) תוס' ד"ה כל הלילה וכו' לפי שאין עתה אלא הזכרה לבנין: (ג) [מכת"י] רש"י ד"ה כי ל"ל ד"ה וביום הכתיב כי ביום הזה]: (ד) [מכת"י ד"ה והניף נ"ל ד"ה לתנופה והגשה. דכתיב והקריב והקרבה היא הגשה]:

גליון הש"ס

גמרא דכתיב וסמך ושחט. עיין מנחות דף לג ע"ב תוס' ד"ה ידו: תוספות ד"ה לקמיצה וכו' וכן תנופה והגשה. עיין קדושין דף לו ע"א תוס' ד"ה הסמיכות ולע"ג:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

תורה אור השלם

א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד: [בראשית א, ה]
ב) וַאֲנַחְנוּ עֹשִׂים בַּמְּלָאכָה וְחֶצְיָם מַחֲזִיקִים בָּרְמָחִים מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים: [נחמיה ד, טו]
ג) גַּם בָּעֵת הַהִיא אָמַרְתִּי לָעָם אִישׁ וְנַעֲרוֹ יָלִינוּ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלָ‍ִם וְהָיוּ לָנוּ הַלַּיְלָה מִשְׁמָר וְהַיּוֹם מְלָאכָה: [נחמיה ד, טז]
ד) וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר וִימֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעַבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזַּרְעָם: [אסתר ט, כח]
ה) מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְיָ: [תהלים קיג, ג]
ו) זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ: [תהלים קיח, כד]
ז) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְעַרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: [ויקרא כג, מ]
ח) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם: [במדבר כט, א]
ט) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְיָ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשֶּׁה לַייָ עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסָכִים דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ: [ויקרא כג, לז]
י) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ: [ויקרא טז, ו]
כ) כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְיָ תִּטְהָרוּ: [ויקרא טז, ל]
ל) וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת וְגַם נְתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה כְּכָל מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא עָבַרְתִּי מִמִּצְוֺתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי: [דברים כו, יג]
מ) הַיּוֹם הַזֶּה יְיָ אֱלֹהֶיךָ מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ: [דברים כו, טז]
נ) וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: [ויקרא ג, ב]
ס) בְּיוֹם זִבְחֲכֶם יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר עַד יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף: [ויקרא יט, ו]
ע) וַעֲשִׂיתֶם בְּיוֹם הֲנִיפְכֶם אֶת הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תָּמִים בֶּן שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לַייָ: [ויקרא כג, יב]
פ) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֵת מִנְחַת הַקְּנָאֹת וְהֵנִיף אֶת הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְיָ וְהִקְרִיב אֹתָהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ: [במדבר ה, כה]
צ) אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינָי בְּיוֹם צַוֹּתוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת קָרְבְּנֵיהֶם לַייָ בְּמִדְבַּר סִינָי: [ויקרא ז, לח]
ק) אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תַּעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהֶעֱמִיד אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְיָ וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֵת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת: [במדבר ה, ל]
ר) עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל: [דברים יז, יא]

ט] יש להוסיף ולקבלה (והסדר צ"ל כמו במשנה, וכ"ה בכת"י (דק"ס), ועי' רש"י: ע] צ"ל כדוגמת (באה"מ): י] צ"ל והיו כו' משמר והיום מלאכה (גליון): כ] צ"ל ומתוודה (וכ"ה ביומא שם ע"א, וכ"ה בכת"י (ממ"ג)): ל] נראה דט"ס הוא וצ"ל וכתיב התם ביוה"כ וכפר בעדו, וכמו שהוא בגמ' שם (טו"א ע"ש): מ] צ"ל וכפר עליהם (רש"ש): נ] בכת"י נוסף וכפר בעדו ושחט: ס] צ"ל כפרה (טו"א ע"ש): ע] ברש"י שברי"ף נוסף בכלל: פ] נדצ"ע ביום השביעי (באה"מ): צ] תיבת "דתניא" מיותר (רש"ש): ק] צ"ל אינו כוידוי (גליון): ר] צ"ל שייך למתני' (גליון):

מה משפט ביום אף כאן ביום: ולעריפת העגלה: אמרי דבי רבי ינאי כפרה כתיב בה כקדשים: ולטהרת מצורע: דכתיב זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו: כל הלילה כשר לקצירת העומר וכו': דאמר מר קצירה וספירה בלילה והבאה ביום: ולהקטר חלבים ואברים: דכתיב כל הלילה עד הבוקר: זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום: זה הכלל לאתויי מאי לאתויי סידור בזיכין וסלוק בזיכין וכר' יוסי דתניא רבי יוסי אומר סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית אין בכך כלום ומה אני מקיים (לפני ה' תמיד) שלא יהא שולחן בלא לחם: דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה: לאתויי מאי לאתויי אכילת פסחים ודלא כר' אלעזר בן עזריה דתניא ואכלו את הבשר בלילה הזה א"ר אלעזר בן עזריה נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות:

הדרן עלך הקורא למפרע

הקורא את המגילה עומד ויושב קראה אחד קראוה שנים יצאו מקום שנהגו לברך יברך ושלא לברך לא יברך בשני וחמישי בשבת במנחה קורין שלשה אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן ואין מפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה בראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן ואין מפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה זה הכלל כל שיש בו מוסף ואינו יום טוב קורין ארבעה ביום טוב חמשה ביוה"כ ששה בשבת שבעה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן ומפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה: **גמ'** תנא מה שאין כן בתורה מנהני מילי אמר רבי אבהו דאמר קרא ואתה פה עמד עמדי ואמר רבי אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כביכול אף הקב"ה בעמידה וא"ר אבהו מנין לרב שלא ישב על גבי מטה וישנה לתלמידו על גבי קרקע שנאמר ואתה פה עמד עמדי ת"ר מימות משה ועד רבן גמליאל לא היו למדין תורה אלא מעומד משמת רבן גמליאל ירד חולי לעולם והיו למדין תורה מיושב והיינו דתנן משמת רבן גמליאל (א) בטל כבוד תורה כתוב אחד אומר ואשב בהר וכתוב אחד אומר ואנכי עמדתי בהר אמר רב עומד ולומד יושב ושונה ר' חנינא אמר לא עומד ולא יושב אלא שוחה רבי יוחנן אמר אין ישיבה אלא לשון עכבה שנאמר ותשבו בקדש ימים רבים רבא אמר רכות מעומד וקשות מיושב: קראה אחד קראוה שנים יצאו וכו': תנא

רש"י

משפט ביום. דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו (דברים כא) הוקשה כל הפרשה כולה להיות דין במס' סנהדרין בפ' אחד דיני ממונות (דף לד:): **לטהרת מצורע.** בצפרים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת: **דאמר מר קצירה וספירה בלילה.** ויליף לה במס' מנחות מקראי: **כל הלילה עד הבוקר.** על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר: **וכר' יוסי.** דאמר במסכת מנחות אפילו סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית אף זו היתה תמיד ומהו תמיד שלא ילין שולחן בלא לחם אבל לרבנן טפחו של זה מסדר בצד טפחו של מסלק:

הדרן עלך הקורא למפרע

הקורא. עומד ויושב. אם רצה עומד אם רצה יושב: **קראוה שנים.** יחד יצאו ולא אמרינן אין שני קולות נשמעין כאחד: **לא יברך.** אין צריך לברך: **בשני ובחמישי בשבת ובשבת במנחה.** עזרא תיקן שיהו קורין בשני ובחמישי בבבא קמא בפרק מרובה (דף פב.) והכא אשמעינן דשלשה הן כהן ולוי וישראל: **ואין מוסיפין עליהן.** שלא יקשה לצבור מפני שהן ימי מלאכה ושבת במנחה סמוך לחשיכה הוא שהרי כל היום היו רגילין לדרוש: **ואין מפטירין.** משום האי טעמא גופיה: **הפותח והחותם.** בגמ' מפרש: **ואין מוסיפין עליהן.** בראשי חדשים וחול המועד נמי איכא ביטול מלאכה דמלאכת דבר האבד מותרת: **גמ' מה שאין כן בתורה.** שאין קורין בתורה בצבור מיושב: **כביכול.** נאמר בהקב"ה כבאדם שיכול להאמר בו כן: **שלא ישב על גבי המטה** (ד). אלא או שיושב על גבי המטה או שיושב על גבי קרקע: **ולומד.** מפי הגבורה: **יושב ושונה.** שונית לבדו מה שלמד: **רכות.** דברים רכים ונוחים שאדם מהיר לשמען: ובלבד

תוספות

ולהקטר חלבים (ב) כל הלילה עד הבוקר. והיינו דוקא שנתעכלו האברים קודם חצות שבשלטה בהן האור אבל אם לא משלה בהן אין נמשכין אחר חצות כדאמר ר' יוחנן סוף פ"ק דיומא (דף כ:): **לאתויי אכילת פסחים ודלא כרבי אלעזר ב"ע.** מ"מ נראה דהלכה כר' אלעזר דהא איכא סתמא בערבי פסחים (פסחים קכ: ושם) דקאי כוותיה דתנן הפסח אחר חצות מטמא את הידים וכן משנה באיזהו מקומן (זבחים דף נו:) וסתמא בסוף פ"ק דברכות (דף ט.) גבי מעשה ובאו בניו של רבן גמליאל מבית המשתה וכו' אמר להם כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר ואילו אכילת פסחים לא קתני ומוקי לה כראב"ע דאמר עד חצות וא"כ צריך למהר לאכול מצה בלילי פסחים קודם חצות ואפילו מצה של אפיקומן שהרי חיוב מצה בזמן הזה הוה דאורייתא אבל בהלל של אחר אפיקומן אין להחמיר כל כך שהרי מדרבנן הוא:

הדרן עלך הקורא למפרע

הקורא. ואין מפטירין בנביא. קשיא לר"ת דהא בפרק במה מדליקין (שבת דף כד. ושם) אמר רב אחדבוי (ג) שאלמלא שבת אין נביא במנחה ביום טוב שחל להיות בשבת וצריך לומר דהאי דקאמר התם למפטיר בנביא במנחה בשבת כשחל ביו"ט לאו דוקא נביא אלא רוצה לומר בכתובים כדאמרינן פרק כל כתבי (שם קטז:) בנהרדעא פסקי סדרא בכתובים במנחה בשבתא ופסקי היינו הפטרה ומקומות יש שנוהגין לעשות כן והטעם שמפטיר במנחה בתענית ולא בשחרית משום דכתיב בה שמרו משפט ועשו צדקה (ישעיה נו) ואגרא דתעניתא צדקתא לעת ערב ומש"ה נכון לאומרו בערב אחר שעשו צדקה:

הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה. קשיא אמאי תנא הך מילתא הכא ג' פעמים דהא בחד זימנא סגיא וי"ל דהוה סלקא דעתך דכל דטפי מילתא מחבריה מברך לפניה ולאחריה מש"ה אצטריך למתני בכולהו:

אלמלא מקרא כתוב. קשיא שיש אלמלא שרוצה לומר אילו לא כגון הכא וכגון אלמלא אגרות הראשונות (לעיל דף יט:) וכן הרבה ויש אלמלא שרוצה לומר אילו היה אלמלא נגדוה לחנניה מישאל ועזריה (כתובות דף לג:) וכן אלמלא לוי אתה וכו' (לקמן דף כד:) ומאי שנא ואומר ר"ת דהיכא שיש אל"ף בסוף אלמלא רוצה לומר אילו לא והיכא דכתי' אלמלי ביו"ד רוצה לומר אילו היה: תנא

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [ר"ה כה: סנהדרין יא:], ב) [קידושין נז. ע"ז כט: זבחים ע: חולין יא.], ג) מנחות סו., ד) שם נט: [תוספ' מנחות פי"א], ה) ברכות ט. פסחים קכ: זבחים נז: מכילתא דר"י פרשת בא, ו) סוטה מט., ז) ויקרא יד ד, ח) ר"ה כז., ט) עיין ילקו"ש ריש פרשת ויקהל, י) פסחים קכ. [עי' תוספות זבחים נז: ד"ה ואיבעי' אימא (השני)], כ) עיין רש"י לקמן ל: ד"ה מצפרא, ל) [ברכות דף ו: וע"ע סנהדרין לה.].

הגהות הב"ח

(א) גמ' משמת רבן גמליאל הזקן בטל: (ב) תוס' ד"ה ולהקטר חלבים דכתיב כל וכו' אבל אם לא שלטה בהן האור אין נמשכין: (ג) שם ד"ה הקורא וכו' אמר רב אחדבוי ביו"ט שחל להיות בשבת שאלמלא שבת אין נביא במנחה וצריך לומר כו' במנחה בשבת לאו דוקא נביא כצ"ל ותיבות כשחל ביו"ט נמחק: (ד) [מכת"י] רש"י ד"ה שלא ישב על גבי המטה וכו'. אלא או:

תורה אור השלם

א) כַּפֵּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ יְיָ וְאַל תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכַּפֵּר לָהֶם הַדָּם: [דברים כא, ח]

ב) זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן: [ויקרא יד, ב]

ג) צַו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ: [ויקרא ו, ב]

ד) וְנָתַתָּ עַל הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד: [שמות כה, ל]

ה) וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל מְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ: [שמות יב, ח]

ו) וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְיָ: [שמות יב, יב]

ז) וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי וַאֲדַבְּרָה אֵלֶיךָ אֵת כָּל הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תְּלַמְּדֵם וְעָשׂוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ: [דברים ה, כח]

ח) בַּעֲלֹתִי הָהָרָה לָקַחַת לוּחֹת הָאֲבָנִים לוּחֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְיָ עִמָּכֶם וָאֵשֵׁב בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי: [דברים ט, ט]

ט) וְאָנֹכִי עָמַדְתִּי בָהָר כַּיָּמִים הָרִאשֹׁנִים אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה וַיִּשְׁמַע יְיָ אֵלַי גַּם בַּפַּעַם הַהִוא לֹא אָבָה יְיָ הַשְׁחִיתֶךָ: [דברים י, י]

י) וַתֵּשְׁבוּ בְקָדֵשׁ יָמִים רַבִּים כַּיָּמִים אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם: [דברים א, מו]

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פ"ז מהלכות תמידין הלכה ו סמג עשין ר טוש"ע א"ח סימן תפט סעיף א:
נח ב מיי' פ"ח מהל' קרבן פסח הלכה יד סמג עשין רכו:
א ג מיי' פ"ב מהלכות מגילה הלכה ז סמג עשין מד"ס ד טוש"ע א"ח סי' תרצ סעיף א:
ב ד מיי' פי"ב מהלכות תפלה הלכה טז טור ש"ע א"ח סי' קלה סעיף א:
ג ה מיי' שם טוש"ע א"ח סימן תכג סעיף א:
ד ו מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תרסג סעיף א:
ה ז מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תפח סעיף ג וסי' תלד סעיף א:
ו ח מיי' שם טוש"ע א"ח סימן תרכא סעיף א:
ז ט י מיי' שם טוש"ע א"ח סי' רפב סעיף א:
ח כ מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ד וסי' תפח סעיף ג וסימן תלד סעיף א וסי' תרכא סעיף א:
ט ל מיי' שם הלכה יא טוש"ע א"ח סי' קמא סעיף א:
י מ מיי' פ"ד מהלכות ת"ת הלכה ב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף ט:
יא נ מיי' שם:

גליון הש"ס

גמ' אלמלא מקרא כתוב. ר"ה דף יז ע"ב סוטה דף יג ע"ב:

רבינו חננאל

אשר שברו אויבי היהודים וגו' לקריאת ההלל שנאמר זה היום עשה ה' לתקיעת שופר שנאמר יום תרועה יהיה לכם למוסף שנא' ביום צוותו את בני ישראל ואיתקש תפלת המוסף למוסף לנטילת לולב שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון וגו'. (פירוש) לודוי הפרים ולודוי המעשר ולודוי יוה"כ לסמיכה לשחיטה ולתנופה ולכפרה ולהגשה לקמיצה ולהקטרה למליקה ולקבלה להזאה להשקאת סוטה לעריפת העגלה לטהר את המצורע אלו כולן כשרים כל היום. **כל הלילה כשר לקצירת העומר** ולהקטיר חלבים ואימורין זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום לאתויי סידור בזיכין וכר' יוסי דתניא ר' יוסי אומר אפילו סילק לחם הפנים הישנה שחרית וסידר החדשה ערבית אין בכך כלום ומה אני מקיים לחם הפנים לפני תמיד שלא ילין שלחן בלא לחם: **כל דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה** לאתויי אכילת פסחים ודלא כר' אלעזר בן עזריה דתני עד חצות: **ירושלמי** דבר שדוחה את השבת ביום מהו שידחו מכשיריו בלילה והתנינן העמידו עושה חביתין לעשות חביתין תיפתר בחול. תני ר' אחא זה סדר התמיד לעבודת בית אלהינו בין בחול בין בשבת:

הדרן עלך הקורא את המגילה

הקורא את המגילה עומד ויושב יצא. תנא מה שאין כן בתורה שנאמר ואתה פה עמוד עמדי. **אמר רב** מנין לרב שלא ישב ע"ג מטה ותלמיד ע"ג קרקע וישנה שנאמר ואתה פה עמוד כלומר התלמיד כמו הרב: **ת"ר** מימות [משה] ועד ר"ג היו למדין תורה מעומד משמת ר"ג ירד חולי לעולם והתחילו לישב ולשנות והיינו דתנן במס' סוטה משמת ר"ג בטל כבוד התורה: **כתוב אחד אומר** ואשב בהר ארבעים יום וכתוב אחד אומר ואנכי עמדתי בהר. ואסיקנא רכות מעומד וקשות מיושב: מתני' **קראה אחד את המגילה או קראוה שנים ביחד יצאו.**

הגהות וציונים

א] "וסילוק בזיכין" ליתא בכת"י וכמה ראשונים, וכ"ה ישר (דק"ס ע"ש): ב] בכת"י נוסף **אפילו** (וכ"ה במנחות): ג] [צ"ל **לפני תמיד** (שמות כה) וכן איתא במנחות במשנה ובברייתא צט ע"ב וכן איתא בתוספתא] (גליון): ד] [הגי' במנחות צט ע"ב שלא **ילין**] (גליון), וכן הוא בגליון הש"ס כת"י דצריך להגיה כאן שלא **ילין**, וכ"ה בגמ' כת"י: ה] בכמה כת"י ליתא "קראה אחד" וכ"ה ישר מאד, אלא שבגמ' בציון המשנה איתא גם בכת"י אלו (דק"ס), ואולי צ"ל **קוראה** אחד (שנויי נוסחאות במשניות): ו] בכת"י נוסף **הזקן**, וכן בסמוך: ז] "בשני ובחמישי" ליתא בכת"י, ונדצ"ל שיהו קורין **בהן** (ממ"נ, ועי' רש"ש): ח] בכת"י איתא ובבב"ק **מפרש טעמא** והכא וכו': ט] ברש"י שברי"ף דראשי חדשים **אינו אסור** רק **לנשים** וחול המועד נמי (ועי' רש"י לקמן כב ע"ב ד"ה ר"ח): י] [צ"ל **נקטרין** יעב"ץ] (גליון), עי"ש וברש"ש: כ] יש להוסיף מברך **כל אחד** (באה"מ), ועי' ר"ן:

ליקוטי רש"י

משפט ביום. נפקא לן בסנהדרין (לד:) מוהיה ביום הנחילו את בניו ביום אתה מפיל נחלות כו' [ר"ה כה:]. **כפרה כתיב בה.** כפר לעמך ישראל (דברים כא) [קידושין נז.]. **ביום טהרתו.** מלמד שאין מטהרין אותו בלילה [ויקרא יד, ב]. **והבאה ביום.** דכתיב (ויקרא כג) מיום הביאכם [וספירה] [ד]מקמי הבאה דביום [אף על גב דמיום הביאכם תספרו כתיב למשמע אחר הבאה תספרו] דהא מיום הביאכם כתיב ולא משעת הביאכם כיון דחשכה מבערב יום הביאכם הוא [דהיום הולך אחר הלילה] [מנחות סו.]. **בזיכין.** שנותנים בהם לבונה ושתים היו לשני קומצי לבונה שנותנין על שתי המערכות שנאמר (ויקרא כד, ז) ונתת על המערכת לבונה זכה [שמות כה, כט]. שתי כפות מלאות לבונה כדכתיב (ויקרא כד) ונתת על המערכת לבונה זכה [שבת קלג:]. **הישנה.** מערכות שעמדו שם בשבת זו. **שלא [ילין] שולחן בלא לחם.** דאין תמיד אלא שלא ילין שולחן לילה אחד בלא לחם. משום דעמד הישן שחרית מעט בשלחן והחדש ערבית מעט קרי ליה תמיד [מנחות צט:]. **ודלא כר' אלעזר בן עזריה.** בפרק בתרא (פסחים קכ:) דאמר מדאורייתא אכילת פסח עד חצות ותו לא [פסחים עא.]. דנפקא ליה מקרא דאכילת פסח עד חצות ומחצות הוי נותר והאי דכתיב לא תותירו ממנו עד בקר לשריפה אתא דעד בקר לאו בר שריפה הוא כדתניא בפ"ק דברכות (ט.) ר"א בן עזריה אומר בערב אתה זובח וכנגד השמש אתה אוכל מועד צאתך ממצרים אתה שורף [רשב"ם שם קכ:]. **בשבת במנחה.** משום יושבי קרנות, יושבי חניות כל ימות החול עוסקין בסחורה ואין קורין בשני ובחמישי תקון בגינייהו קריאה יתירה [ב"ק פב.]. **משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד תורה.** שעד שמת הוא היה בריאות בעולם ולא היו למדין תורה אלא מעומד משמת הוא ירד חולי לעולם והוצרכו ללמוד תורה מיושב [סוטה מט.].